

Негода А.В.*

АДАПТАЦІЯ ЕНЕРГЕТИЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ ДО СТАНДАРТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Головним пріоритетом у зовнішній енергетичній політиці України є розширення співробітництва з ЄС. Інтеграція України у світову економіку і європейський вибір України повинні підкріплюватися поступовим; досягненням європейських стандартів рівня життя, у тому числі енергоефективності, енергооснащеності, і поступовим виконанням вимог ЄС до країн-кандидатів у сфері ПЕК і суміжних екологічних питаннях. Адаптація законодавства України в сфері енергетики до норм і стандартів ЄС передбачає зменшення впливу держави в цьому секторі економіки, лібералізацію ринків енергоносіїв, залучення іноземного капіталу до ПЕК за рахунок створення прийняттого інвестиційного клімату, створення стратегічних запасів нафти тощо.

Найближчими роками на європейському енергетичному ринку відбудуться значні структурні зміни. Для успішного виконання вимог до країн-кандидатів на вступ до ЄС будуть потрібні нові підходи до створення конкурентних та відкритих ринків енергоносіїв.

19 лютого 1997р. після багаторічної боротьби в Євросоюзі вступили в дію Директиви щодо внутрішнього електроенергетичного ринку ЄС, спрямовані на підвищення ефективності виробництва, передачу й розподіл енергії за рахунок поступового відкриття ринків для конкуренції.

Результатом прийняття Директив є міжнародний компроміс, що є наслідком різноманіття структури електроенергетичних ринків у європейських країнах. Так, у Німеччині, хоча і створена ліберальна структура через наявність великої кількості підприємств, законодавче закріплене існування регіональних монополій істотно обмежує конкуренцію. У Великій Британії в Уельсі діє система "пулів", орієнтована на конкуренцію. Франція все постачання електроенергією зосередила в державній компанії.

Оскільки кожна країна щодо цього має свою специфіку, Директиви передбачають існування різноманітних за організацією систем ринків і поетапну лібералізацію.

Для незалежних виробників електроенергії, що не знаходяться в даній країні, держави-члени ЄС мають право вибирати з двох варіантів доступу до мереж: доступ до мереж на договірній основі і/або доступ покупців-монополістів. Директиви ЄС дають змогу сприяти національним виробництвам окремих видів енергії. Так, країнам ЄС надається право сприяти електростанціям, що використовують відновлювані джерела енергії або одночасно виробляють тепло і електроенергію (теплоелектроцентралі). Також передбачено децентралізацію і розукрупнення ВІНК для полегшення контролю над їхньою діяльністю.

Адаптація законодавства України в сфері енергетики до норм і стандартів ЄС спрямована на: обмеження адміністративного втручання держави в діяльність ПЕК; лібералізацію ринків енергоносіїв; створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення до розвитку ПЕК іноземного капіталу; підвищення енергетичної ефективності економіки,

* кандидат економічних наук, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

використання потенціалу енергозбереження; підвищення рівня безпеки АЕС; зменшення негативного впливу ПЕК на навколишнє середовище; створення стратегічних запасів нафти тощо. Найближчими роками пріоритетними сферами співробітництва України з ЄС повинні стати енергетична ефективність, ядерна безпека й екологія.

24 вересня 2010 р. завершилася дворічний переговорний процес щодо приєднання України до Енергетичного співтовариства. У м.Скоп'є (Македонія) Україною було підписано відповідний протокол, який юридично формалізував приєднання України до договору про Енергетичне співтовариство. Для остаточного набуття чинності цим протоколом необхідна його ратифікація Верховною Радою України.

Приєднання стало можливим після виконання Україною низки передумов, висунутих країнами Енергетичного співтовариства, ключовими серед яких були здійснення комплексу заходів з підвищення ядерної безпеки українських АЕС відповідно до вимог МАГАТЕ, а також гармонізація законодавства України у газовій сфері із нормами відповідних директив ЄС.

Приєднання України до Енергетичного співтовариства відкриває для неї як нові перспективи, так і накладає серйозну відповідальність у реформуванні національного енергетичного сектору та забезпеченні надійності поставок енергоносіїв до країн ЄС.

Як сторона Договору про Енергетичне співтовариство Україна отримує доступ та стає повноправним учасником внутрішнього ринку електроенергії та газу Євросоюзу. Українські газотранспортна та електрична мережі стають частинами європейських, що вимагатиме від України системної роботи з підвищення їх рентабельності та досягнення їх відповідності сучасним вимогам екологічної безпеки. Енергетичний сектор України функціонуватиме в рамках загальної регуляторної бази ЄС, що повинно забезпечити прозорі механізми формування тарифів на енергоносії та дотримання правил конкуренції, а також суттєво сприятиме залученню інвестицій в енергетичну галузь. Це у свою чергу відкриває шлях до реалізації домовленостей між Україною та ЄС щодо модернізації української ГТС. Але для цього буде необхідно продовжувати послідовну роботу з подальшої адаптації українського законодавства до відповідних норм Євросоюзу.

Крім того, формування спільного енергетичного ринку між Україною та ЄС об'єктивно посилює позиції України в ситуації можливого тиску на її енергетичний сектор з боку постачальників енергоресурсів. Віднині експерти Єврокомісії здійснюватимуть незалежний моніторинг обсягів прокачаного через українську ГТС газу, що дозволить Києву уникати в майбутньому безпідставних звинувачень з боку Газпрому щодо несанкціонованого відбору газу. Договором також передбачається можливість взаємодопомоги між країнами співтовариства на випадок зриву поставок з боку країн-постачальників.

Таким чином, приєднання України до Енергетичного співтовариства спонукає український уряд до комплексного реформування енергетичного сектору, що відкриває можливості для створення в Україні сучасної моделі енергетичного ринку, модернізації існуючих газотранспортних та електричних мереж, а також для більш ефективного використання наявного експортного та транзитного потенціалу України. Крім того, входження України до внутрішнього енергетичного ринку Євросоюзу є фактичним початком реалізації концепції секторальної інтеграції України до ЄС, яка закладена в майбутню Угоду про асоціацію. Водночас, якщо темпи реформування будуть залишатись такими ж повільними як і в минулому, Україна не зможе скористатись більшістю тих переваг, які їй надає приєднання до Енергетичного співтовариства.